

Wyrok z dnia 10 marca 2011 r.

III PK 52/10

Rencista kolejowy zachowuje prawo do ulgowych świadczeń przejazdowych po przejściu na emeryturę kolejową, mimo że nie przepracował 15 lat na kolei (§ 86 ust. 1 ponadzakładowego układu zbiorowego pracy dla pracowników zatrudnionych przez pracodawców zrzeszonych w Związku Pracodawców Kolejowych z dnia 2 grudnia 2002 r.).

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca), Sędziowie: SN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec, SA Krzysztof Staryk.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 10 marca 2011 r. sprawy z powództwa Tadeusza O. przeciwko Polskim Kolejom Państwowym w W. o ustalenie prawa do ulgowych przejazdów, na skutek skargi kasacyjnej powo-
da od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Siedlcach z dnia 25 lutego 2010 r. [...]

u c h y ł i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Siedlcach do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Powód Tadeusz O., w sprawie przeciwko Polskim Kolejom Państwowym w W. o ustalenie prawa do ulgowych przejazdów, wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach z dnia 25 lutego 2010 r. [...]. Zaskarżonym wyrokiem oddalono jego apelację od wyroku Sądu Rejonowego oddalającego powództwo i orzeczono o kosztach procesu.

Powód był pracownikiem Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w M.M. od 12 sierpnia 1963 r. do 22 kwietnia 1967 r. oraz od 2 maja 1967 r. do 23 września 1989 r. Decyzją z 4 kwietnia 1990 r. przyznano mu prawo do renty inwalidzkiej. Na mocy zarządzenia nr 34 Ministra Transportu, Żeglugi i Łączności z dnia 20 kwietnia

1989 r. (Dz.Urz. MTŻiŁ Nr 5, poz. 32) powód nabył uprawnienie do bezpłatnych i ulgowych przejazdów koleją. Decyzją z 18 sierpnia 2005 r. powód uzyskał prawo do emerytury. W 2009 r. powód wystąpił o wydanie nowej legitymacji uprawniającej do ulgowych przejazdów. Pozwany odmówił jej wydania powołując się na § 67 ust. 1 obowiązującego od 1 stycznia 2003 r. ponadzakładowego układu zbiorowego pracy, twierdząc, że powód nie posiada co najmniej 15 lat pracy na kolei przed dniem ustania stosunku pracy w związku z przejściem na emeryturę.

W zaskarżonym wyroku Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne i pogląd prawny Sądu Rejonowego. Okres pracy na kolei definiuje § 2 układu zbiorowego, do tego okresu można zaliczyć pracę powoda od 1 lipca 1982 r. do 23 września 1989 r., to jest 7 lat, 2 miesiące i 23 dni, co wynika z zarządzenia nr 55 Ministra Komunikacji z dnia 26 czerwca 1982 r. w sprawie połączenia przedsiębiorstw zaplecza produkcyjno-naprawczego PKP z Przedsiębiorstwem „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.Urz. MK nr 9). Zdaniem Sądu Okręgowego prawo powoda do bezpłatnych i ulgowych przejazdów nie wynika także z § 86 ust. 1 w związku z ust. 2 układu zbiorowego przewidującego zachowanie prawa do tych świadczeń przez emerytów i rencistów pobierających emeryturę lub rentę, którzy byli do tego uprawnieni przed wejściem w życie układu zbiorowego. Powód nabył bowiem te uprawnienia jako rencista, co nie przekłada się automatycznie na ich przejście na emeryta. Jako emeryt powód nie spełnia wymogu pracy przez 15 lat na kolei przed dniem ustania stosunku pracy w związku z przejściem na emeryturę. Powód nie korzysta z ochrony praw nabytych, bo nabył omawiane uprawnienia jako rencista, a obecnie jest emerytem.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie: 1) art. 42, art. 78 § 1, art. 84, art. 77¹ w związku z art. 239 § 2 i art. 9 § 1 k.p., poprzez ich błędną wykładnię dotyczącą niepogarszania wynagrodzenia bez dokonania wypowiedzenia warunków wynagradzania oraz niepozbawiania dotychczas przysługujących uprawnień bez rekompensaty oraz błędną wykładnię § 86 ust. 1 w związku z ust. 2 układu zbiorowego, polegającą na niezasadnym przyjęciu, że zmiana statusu z rencisty na emeryta pozbawia powoda prawa do ulgowych przejazdów; 2) zasady ochrony praw nabytych, czyli uprawnień powoda do ulgowych przejazdów nabytych zgodnie z dotychczasowymi przepisami, przez dokonanie bez podstawy prawnej weryfikacji uprawnień powoda do ulgowych przejazdów (art. 42, art. 77¹ w związku z art. 239 § 2 k.p. oraz art. 2, art. 24 oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji; 3) art. 40 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr

153, poz. 1227 ze zm.), poprzez jego błędną wykładnię polegającą na stosowaniu do wcześniejszych okresów zatrudnienia na kolei późniejszych przepisów i przez to niezasadne przyjęcie, że powód nie ma 15-letniego stażu pracy na kolei; 4) art. 8 k.p., przez niezasadne pozbawienie powoda prawa do ulgowych przejazdów kolejami przy wykorzystaniu pretekstu, jakim była wymiana legitymacji potwierdzającej to uprawnienie do ulgowych przejazdów; 5) art. 328 § 2 k.p.c., poprzez brak prawidłowego uzasadnienia faktycznego i prawnego; 6) art. 386 § 4 k.p.c., przez nierozpoznanie istoty sprawy.

Pozwany wniosł o odrzucenie skargi z uwagi na zbyt niską wartość przedmiotu zaskarżenia, ewentualnie o odmowę jej przyjęcia lub o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga jest uzasadniona. Jako zagadnienie wstępne należy rozważyć zarzut pozwanego, według którego skarga jest niedopuszczalna z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia niższą niż dziesięć tysięcy złotych (art. 398² § 1 k.p.c.). Pozwany oparł ten zarzut na osobistym oświadczeniu powoda złożonym na rozprawie, że wartość dochodzonych świadczeń wynosi około 1.500 zł w skali roku. Jednakże powód działając przez pełnomocnika jako wartość przedmiotu zaskarżenia podał kwotę 10.000 zł nie tylko w skardze kasacyjnej, ale także uprzednio w apelacji, co wówczas nie było kwestionowane przez pozwanego. Nadto Sąd Najwyższy podziela pogląd wyrażony przez ten Sąd w postanowieniu z dnia 20 października 2008 r., I PZ 26/08 (OSNP 2010 nr 5-6, poz. 67) - mający odpowiednie zastosowanie do takiej sytuacji, jak w rozpoznawanej sprawie - według którego wskazana w pozwie wartość przedmiotu sporu, która nie została sprawdzona przez Sąd pierwszej instancji w myśl art. 25 § 1 i 2 k.p.c., pozostaje aktualna w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym (art. 368 § 2 w związku z art. 398⁴ § 3 i art. 398²¹ k.p.c.).

Przyczyną uchylecia zaskarżonego wyroku jest błędna wykładnia § 86 ust. 1 obowiązującego strony od 1 stycznia 2003 r. ponadzakładowego układu zbiorowego pracy dla pracowników zatrudnionych przez pracodawców zrzeszonych w Związku Pracodawców Kolejowych z dnia 2 grudnia 2002 r. To postanowienie układu stanowi, że emeryci i renciści pobierający emeryturę lub rentę (i inne osoby szczegółowo wymienione) oraz członkowie ich rodzin, którzy byli uprawnieni do bezpłatnych i ulgo-

wych przejazdów kolejami przed dniem wejścia w życie układu, mają prawo do ulgowych świadczeń przejazdowych na zasadach określonych w § 68-72, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3. Według ust. 2 osoby, które pobierały świadczenie przedemerytalne i nabyły prawo do emerytury, zachowują prawo do ulgowych świadczeń przejazdowych w przypadku jej pobierania. Ustęp 3 określa klasę, w której przysługuje ulgowy przejazd.

Dokonując wykładni § 86 ust. 1 układu trzeba przede wszystkim zauważyć, że nie odsyła on do stosowania § 66 i 67, które określają przesłanki nabycia prawa do omawianych świadczeń przejazdowych. Prawo to realizowane jest przez nałożenie na pracodawcę obowiązku wykupienia uprawnień do ulgowych świadczeń przejazdowych dla pracowników wymienionych w § 66 oraz dla emerytów, rencistów i członków ich rodzin określonych w § 67. Odmawiając powodowi prawa do spornego świadczenia Sady powołały się na § 67 ust. 1 pkt 1 układu, według którego pracodawca wykupuje omawiane świadczenia dla emerytów pobierających emeryturę, o ile mają łącznie co najmniej 15 lat pracy na kolei przed dniem ustania stosunku pracy u pracodawcy w związku z przejściem na emeryturę. Przepis ten nie ma jednak w sprawie zastosowania, gdyż dotyczy on pracowników, którzy przeszli na emeryturę poczynając od dnia wejścia w życie układu zbiorowego. Status prawny osób pobierających emeryturę lub rentę przed tym dniem jest uregulowany w § 86 ust. 1 układu, który wyłącza dopuszczalność stosowania wobec nich przepisów określających pierwotne nabycie prawa do omawianych świadczeń. Nie ma więc podstaw pogląd obu Sądów, według którego powód utracił prawo do świadczenia przejazdowego z tytułu pobierania renty i trzeba jego sytuację w tym zakresie oceniać na podstawie przepisu regulującego pierwotne nabycie prawa do tego świadczenia w razie przejścia na emeryturę. Trafnie podniesiono w skardze kasacyjnej, że takiej wykładni § 86 ust. 1 układu sprzeciwia się zasada ochrony praw nabytych (art. 2 Konstytucji). Powód przestał pobierać rentę nie dlatego, że odzyskał zdolność do świadczenia pracy - co spowodowałoby utratę prawa do świadczenia przejazdowego z tego tytułu - lecz ze względu na osiągnięcie odpowiedniego wieku i przejście na emeryturę, której pobieranie również daje prawo do tego świadczenia. Nie jest w tym przypadku wymagany okres 15 lat pracy na kolei, co wynika właśnie z § 86 ust. 1 układu zbiorowego. Odmienne rozumienie tego przepisu oznaczałoby, że rencista kolejowy może stracić prawo do ulgowych świadczeń przejazdowych tylko dlatego, że osiągnął wiek emerytalny i w miejsce dotychczas pobieranej renty pobiera emeryturę. Z powyższych

rozważań wynika, że rencista kolejowy uprawniony do ulgowych świadczeń przejazdowych zachowuje to prawo po przejściu na emeryturę kolejową, mimo że nie pracował 15 lat na kolei.

Pozostałe zarzuty skargi są nieuzasadnione. Zarzut pozbawienia powoda prawa do świadczenia przejazdowego bez zastosowania wypowiedzenia zmieniającego (art. 42 k.p. i powołane przy nim inne przepisy tego Kodeksu) jest oczywiście bezzasadny. Wypowiedzenie zmieniające może bowiem być złożone tylko pracownikowi, gdyż dotyczy ono warunków pracy i płacy wynikających z łączącej strony umowy o pracę, a w rozpoznawanej sprawie chodzi o uprawnienia emeryta, będącego jedynie byłym pracownikiem pozwanego pracodawcy. Także nie ma uzasadnionych podstaw zarzut naruszenia art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis ten nie ma zastosowania w sprawie, jako że układ zbiorowy samodzielnie określa okres pracy na kolei, warunkujący nabycie prawa do ulgowych świadczeń przejazdowych. Nie musi on być tożsamy z okresem zatrudnienia na kolei w rozumieniu prawa emerytalnego. Ponieważ chodzi tu o dodatkowe świadczenie dla pracowników, emerytów i rencistów, nieprzewidziane w ustawowych przepisach prawa pracy, to strony układu zbiorowego mają znaczną swobodę w zdefiniowaniu tego okresu, ograniczoną jedynie przez obowiązek przestrzegania podstawowych zasad prawa pracy i zasad porządku prawnego. Nadto, zarzut ten nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, gdyż Sąd Najwyższy stwierdził, iż w takiej sytuacji, jak w rozpoznawanej sprawie, wymóg przepracowania 15 lat na kolei nie ma zastosowania. Zarzut naruszenia art. 8 k.p. jest bezpodstawny, gdyż odmowa wydania powodowi nowej legitymacji uprawniającej do ulgowych przejazdów nie stanowiła nadużycia prawa przez pozwanego, lecz była spowodowana błędną wykładnią § 86 ust. 1 układu zbiorowego. Zaskarżony wyrok nie daje żadnych podstaw do uznania zasadności zarzutów naruszenia powołanych w skardze przepisów postępowania.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

=====